

Az érték mértéke

A Ruzicskay-hagyaték nagysága pénzben kifejezve 32 millió forint, művészi értéke azonban felbecsülhetetlen. A szarvasi születésű festőművész 1993-ban bekövetkezett halála után a hosszú kálváriát megjárt, a végrendeletben a városra hagyott örökség csak néhány éve van valóban a város tulajdonában. A hagyatékot kezelő, a tényleges működését 2002. februárjában megkezdő Ruzicskay György Közalapítvány beszámolója is napirendre került a képviselő-testület legutóbbi, május végi ülésén.

Noha az alapítvány kuratóriumának élén már dr. Reszkető Péter áll, az eddig végzetekről dr. Demeter László tájékoztatta a testületet, aki ezidőtájt az ügyvivői feladatokat látja el. A képviselői összeférhetetlenség miatt a kuratórium elnökségéről lemondott dr. Demeter László az eddig elért eredmények között említette egyebek közt, hogy rendeződtek a jogi, vagyonai kérdések, megteremtődtek a szervezeti keretek, hogy kialakult a Ruzicskay Alkotóház rendje. Felsorolta a negatívumokat is, miszerint az alapítvány még nem mondható a hagyaték gondos gazdájának, a vagyon nem működik, a felbecsülhetetlen értékű művészeti örökség feldolgozása még nem kezdődött meg. Végül konklúzióként azt állapította meg, hogy a vagyon jelenlegi hozadékai nem elegendő az alapítvány működtetéséhez. Mivel az alkotóház látogatni által megvásárolt jegyekből származó bevétel 285 ezer forint

tesz ki, a hagyaték rendezését, az alkotóház felügyeletét el-látó két munkatárs bére és azok közterhei több, mint 3 millió forintba rúgnak. Javasolta hát dr. Demeter László, a városra hagyott budapesti és szarvasi ingatlanok értékesítését. Megfogalmazta a kuratóriumnak azt az elhatározását is, hogy a mostaninál nagyobb ismertséghez segíti magát a szarvasi alkotóházat és a Ruzicskay-hagyatékot. Mindez hozzájárulna ahhoz, hogy a hatalmas eszmei érték pénzben mérhetően is növekedjen. Terveznek például öszre egy budapesti galériában megrendező kiállítást. A művész végrendelete nem zárja ki bizonyos képek értékesítését sem.

Az alapítvány kuratóriumának új elnöke, dr. Reszkető Péter azzal egészítette ki a beszámolót, hogy szeretné létrehozni a Ruzicskay Galériát, melynek bevételeiből szarvasi származású fiatal művészeket is támogatnának.

K. Zs.

Közlemény

Ruzicskay György Közalapítvány 2002 évi működéséről	
Befektetett eszközök:	28 445 E Ft
Tárgyi eszközök:	4 485 E Ft
Befektetett pénzügyi eszközök:	23 960 E Ft
Forgóeszközök:	1 893 E Ft
Eszközök összesen:	30 338 E Ft
Saját tőke:	29 452 E Ft
Induló tőke:	32 533 E Ft
Tárgyevi eredmény:	-3 081 E Ft
Kötelezettségek:	886 E Ft
Források összesen:	30 338 E Ft

A Ruzicskay György Közalapítvány Kuratóriuma

A horgászattal "nagyot fogtak"

Nem gyakori még az országban, hogy a statisztikai kistérségek mellett – mint például a Békésszentandrás, Szarvas, Gyomaendrődöt, Hunyát, Csabacsudót, Örménykutat, Kardost és Kondorost magába foglaló Körös-szögi Kistérségi Társulás – közhatalmú társaság működjön. A Körös-szögi Kht. 2002. évi közhatalmú beszámolójából az derült ki, hogy a társaság alakítására szavazó települések – Gyomaendrőd kivételével valamennyi körös-szögi település – jól döntöttek, mikor a közhatalmú társaság létrehozása mellett foglaltak állást.

A szarvasi képviselő-testület elé tárt jelentésben Hetényi István igazgató arról számolhatott be, hogy a 3 millió forintos törzstőkével alakult társaság 2001-ben és 2002-ben már 30 millió forintos árbevételre tett szert. Ez köszönhető annak, hogy a társaság elnyerte a Kákafoki és a Bikazugi holtágak halászati hasznosítási jogát, ebből származó árbevételük 2002-re elérte a 19 millió forintot, pályázatokon közel 3 millió forintot nyertek, a társaság reklámbevételei 2,8 millió forinttal gyarapították a társaság kasszáját.

A Körös-szögi Kht. olyan környezetvédelmi, turisztikai, vidékfejlesztési, mezőgazdasági

pályázatokon bizonyított sikerrel, melyek az egymáshoz közeli települések együttműködését feltételezik, megfelelően az uniós felzárkózást szolgáló pályázati rendszer elvárásainak. A legnagyobb bevételi forrás, a két holtágon 15 évre megszerzett halászati jog, jelenleg 16 millió forint visszafizetendő hitelt jelent a társaságnak, mivel a bérleti jog megvásárlását a szarvasi önkormányzat 18 millió forinttal támogatta, melyből eddig 2 millió forintot fizettek vissza. A testületi ülésen a Kht. igazgatója kérte a hitelvisszafizetést 6 évre átütemezni, bemutatva az ennek realitását megalapozó gazdálkodási elképzeléseiket.

K. Zs.

Rekordlista

A Körös-szögi Kht helyi rekordlistát hirdeti a Kákafoki és Bikazugi holtágra. A méretek megegyeznek az országosan elfogadott súlyhatárokkal. A következő fajokra hirdetjük:			
- Amúr	15.000 gr	- Balin	4.000 gr
- Csuka	6.000 gr	- Harcsa	25.000 gr
- Ponty	10.000 gr	- Süllő	5.000 gr

Aki rekordméretű halat fog, a területi engedélyen lévő mobilszámon teheti meg bejelentését. A KHT fajtánként egy területi engedélyt sorsol ki. A sorsolás minden beérkezett igazolópapírral rész vesz. A sorsolás a Kákafoki Horgászegyesület közgyűlésén (2004. január), nyilvánosan történik. A nyertesek hivatalos értesítést kapnak.

Körös-szögi Kht.

dr. Molitorisz Pál

Képviselő-portrék a szarvasi választókerületből

Borgulya Pál (1872-1960) IV. rész

A magyar országgyűlés 1918. október 16-23. között megtartott – drámai eseményekben bővelkedő – utolsó ülésszakával a magyar alkotmányosságának, de a magyar történelemnek is egy jelentős fejezete zárult le. A háborús vereség megpecsételte a Monarchia, és vele együtt a történelmi Magyarország sorsát, a kiegyezéssel létrehozott félszázados építmény összeomlott. A veszített háborút követő zűrzavaros hónapokban hivatottak, és nem hivatottak, olykor dilettáns politikusok stílik "megmenteni a hazát". Az Osztrózsás forradalmat a vörös szegfűvel jelképezett Tanácsköztársaság követte, s bukása után 1919. november 16-án egy kóds, esős, zimankós napon darutallos, Bocskai-sapkás nemzeti hadserege élén Horthy lovagolt be a fővárosi Gellért térré, s a letűnt forradalmak központja, Budapest némán hevert lábai előtt. Az inga szélső kilengése után szükségképpen egy másik szélsőséggel kellett következni: a forradalmi Magyarország szinte átmenet nélkül keresztény-nemzeti Magyarországgá vált.

A béke – melyet általában galambbal szoktak jelképezni – keselyűként csapott le Magyarországra, s kegyetlenül levonta a harctéri vereség és az azt követő béls összeomlás következményeit. Az ország megmaradt területén a román megszállók kivonulása után a megcsönkített, megalázott ország ocsúdni kezdett, s 1920-ban kerülhetett sor az első nemzetgyűlési képviselő-választásra. (Mivel a régi főrendi ház nem működött, a legfelsőbb képviselői szervet nem országgyűlésnek, hanem nemzetgyűlésnek nevezték.) E választáson emelkedett képviselői tisztségbe Borgulya Pál – máig egyetlen paraszt-képviselője a szarvasi választókerületnek. A korszak bonyolult politikai viszonyainak teljes körű felvázolására nem vállalkozhatunk, csak a legszükségesebb mértékben teszünk utalásokat e téren.

Előzmények: dr. Molitorisz Pál Képviselő-portrék a szarvasi választókerületből. Borgulya Pál (1872-1960) I. RÉSZ. I. Csalládja, iskolái; II. A gazda és a helyi politikus (Szarvas és Vidéke Hetilap 20. szám); II. RÉSZ. III. A képviselő-választási küzdelmekben: 1. Az első nemzetgyűlési választás; 2. A második nemzetgyűlési választás (első rész) (Szarvas és Vidéke Hetilap 21. szám); III. rész. III. A képviselő-választási küzdelmekben: 2. A második nemzetgyűlési választás (második rész) (Szarvas és Vidéke Hetilap 22. szám)

IV. Képviselői tevékenysége

A Nép és politika c. cikkében, mely a Szarvasi Újság 1920. október 1-jei számában jelent meg a kortes hadjáratok ellen emeli fel a szavát, s az állampolgárok politikai felkészültségének javítását tartja szükségesnek. Az „Adót fizess, de ne politizálj!” szemlélet nem tartható – írja Borgulya – aki az első ciklusban a közigazgatási és munkásügyi bizottság tagja is volt – a nemzetgyűlésben a kisgazdák következetes képviselőjeként mutatkozott be. 1921. február 5-én interpellált a kormány gabonarendeleite tárgyában, mely a szarvasi és az orosházi járás termelőire aránytalanul magas terhet jelentett. 240 kisgazda nem volt képes a gabonakontingenset beszojgáltatni, s már megkezdődött a be nem szolgáltatott gabona katonai rekvirálása.¹ Az 1950/1921 ME. számú rendelet – mely a gabonafelhasználás korlátozott kereskedelméről és a rekvirálások megszüntetéséről rendelkezett – részben megoldotta az interpellációban felvetett kérdést.

1921. május 25-én a szarvasi járásbírószágon tapasztalható áldatlan állapotok miatt interpellált az igazságügyi miniszterhez. Előadta, hogy a háború előtt a bíróság negy bíró és egy jegyző működött, s jelenleg mindössze egy polgári szakos bíró látja el a feladatokat. A tüzelőanyag hiánya miatt a bíróság működése öt hónapra át szünetelt, az ügyek feltorlódtak, sok esetben elvélnek. Kérte „menekült bírák” Szarvasra igazságügyi igazságügyi miniszter ígéretet tett a probléma orvoslására.

Borgulya Pál 1921. augusztus 17-én felszólalt az 1921. évi XLV. tc. tervezetének a földreformmal kapcsolatos vagyonváltság szabályozásának módosítása tárgyában. A nagybirtok megterhelését enyhének, ugyanakkor a kisbirtok megterhelését súlyosnak találta. Hegedűs Lóránt pénzügyminiszter osztotta Borgulya véleményét, s a módosító javaslatot a nemzetgyűlés is elfogadta.²

1922. február 12-én – már a kisgazdapártból való kilépése után, ellenzékiént – Demcsák Pál (1886-1939) szarvasi helyettes főjegyző érdekében interpellált a belügyminiszterhez. A helyi iparos családból származó Demcsák – aki 1918 októberétől töltötte be a helyettes főjegyzői állást – a román megszállás idején a szarvasi gazdákat a gabona- és állatrekvirálások szabotálására biztatta, eredménytel. Mire elrendelték a házról-házra történő katonai rekvirálást, a gabonát a gazdák elvermelték, állataikat elrejtették, s így a rekvirálás a megcélzott mennyiség töredékére terjedt csak ki. Dr. Wieland Sándor (1865-1923) főszolgabíró, aki elfogadta a románok által részére felajánlott prefektusi tisztséget, ugyanakkor a megortlástól félve arra biztatta a lakosságot, hogy tegyenek eleget a megszállók parancsainak. Miután 1920. március 15-én a nemzeti hadsereg bevonult Szarvasra Wieland ellen eljárás indult, de Demcsákot is felfüggesztették állásából. Demcsák János felfüggesztése miatt mozgalom indult Szarvason, több száz aláírást gyűjtöttek, s a petíciónt maga Borgulya Pál adta át a belügyminiszternek. Demcsák János később az önállóvá vált Csabacsud község első főjegyzője lett, nevét Csabacsudnyre változtatta, Wielandot pedig saját kérésére nyugdíjazták.

Borgulya Pál jól ismerte a szarvasi népet, a szarvasi gazda életét, gondolkodását, gondjait. Vasárnapként Szarvason a pártkörben (Szabadság u. 15. – az épület már nem áll) beszámolót tartott munkájáról, a kisgazdákat érintő kérdésekről. A mindennapos kapcsolatokon túl súlyt helyezett a hivatalos képviselői beszámolóira is. Pl. 1921. áprilisában beszámolót tartott Békésszentandrás és Ócsodón, majd Szarvason az örményzugi (VI. külkerület) választókat kereste fel. Az ör-

A történelem olyan, mint az élet. Minél jobban változnak a dolgok, annál inkább maradnak ugyanazok.

Hendrik Willem van Loon

ményzugi beszámoló fényes külsőségek között zajlott. A hosszú kocsi-sort lovas bandérium kísérte, a kerület határára bizottság és fegyveres lányok fogadták a képviselőt. A beszámoló az olvasókör udvarán zajlott le, amit zene, tánc követett.³ Még ugyanezen év szeptember 25-én ismét Örményzuga látogatott, Nagyatádi Szabó beszédét Tóth László társelnök ismertette, majd az ebéd (malacpaprikás) után a Juhász sorra mentek, ahol Borgulya Endre tanító fogadta a képviselőt és kíséretét, s Borgulya Pál számat adott képviselői tevékenységéről.

Az 1922. évi választást követően a 48-as Kisgazda Párt Szakács Andort a párt országos ügyvezető elnökévé, Borgulya Pált pedig ügyvezető alelnökké választotta. Egy agrárdemokrata-blokk létrehozásán fáradoztak, más ellenzéki politikusok bevonásával, vélhetően kevés eredménnyel. E körülmény tette indokoltá, hogy Borgulya Pál bejelentette, hogy november 15-ike után, amint a nemzetgyűlés összeül, az Egységes Pártba szándékozik belépni. Döntését azzal indokolta, hogy nem tud azonosulni a szélsőségesen liberális ellenzéki blokkal, illetőleg kerületének is többet tehet így. A szarvasi kisgazdák mellette álltak, tudomásul vették elhatározását. (Húsz év múlva, 1941. január 26-án hasonló lépésre kényszerült utódja, Tepliczky János pártelnök, amikor vezetésével a Szarvasi Kisgazdák a társadalmi egyesítési egyesítés érdekében egyhangú határozattal csatlakozott a győztes kormánypárthoz, a Magyar Élet Pártjához.)

V. Életútja 1927 után

A II. nemzetgyűlési mandátumának lejártá után Borgulya Pál megtartotta a helyi pártelnöki tiszteit, tagja maradt a képviselőtestületnek. Személyét tisztelet, megbecsülés övezte, a Ruzicskay György festőművész által megfestett portréja Nagyatádi Szabó István arcképe mellett ott függött a Kisgazdák nagyerme falán. Aktív részese volt a város közéletének, pl. 1932. december 4-én a Színházban tartott Nagyatádi emléktüneményen ünnepi beszédet mondott.

Az 1931. évi országgyűlési képviselő-választáson Borgulya Pál már nem vállalt jelöltséget, javaslatára a kisgazdapárt dr. Tóth Pált támogatta. A mezőgazdasági is sújtó válság a Bethlen-kormány agrárpolitikájával szemben növelte az elégedetlenséget. A Békés Megyei Kisgazdák Egyesületének 1929. szeptember 29-én tartott választmányi ülésén Borgulya Pál a kormány kisgazdaellenes politikájának okát e réteg politikai súlyának elvesztésében látta, „aminek szülő oka, hogy a párt önállóságát elvesztette, és beolvadt az Egységes Pártba”.⁴ Borgulya az ülésen felvetette a Nagyatádi-féle Kisgazdapárt újraalakításának szükségességét, amire „viharos éljenzés és helyeslő jellelítés volt a válasz”. Borgulya az önálló kisgazdapárt létrehozásának hasznát

abban látta, hogy az támogathatja ugyan a kormányt, de támogatásának árát szabhatja, olyan mérsékelt pártot képzelt el, mely a kormány magatartásához szabná az ellenzékiiséget, vagy a kormánypártiságot. Egy ilyen párt megakadályozná, hogy a kisgazdák és földművesek táborából nagyobb tömegek menjenek a szociáldemokrata pártba. A fentiek eredményeként is a békési országos gyűlésen 1930. október 12-én megalakult a Független Kisgazda-, Földműves- és Polgári Párt, mely országos választmányának tagja lett Borgulya Pál is.⁵ A Szarvasi Kisgazdák és Földművesek Pártkörének elnökségéről 1932. május 10-én – hatvanévesen – mondott le a Pártkör rendkívüli közgyűlésén. A közgyűlés hosszú és áldásos működéséért köszönetét fejezte ki, s érdemeit jegyzőkönyvileg örökítette meg, s Tepliczky Jánost választotta meg a párt elnökének. Borgulya Pál közéleti-politikai tevékenysége elsősorban a hűség és a harmincas években bontakozott ki. Világéretére, gondolkodásmódjára a XIX. század utolsó évtizedeinek liberális-konzervatív eszmerendszere nyomta rá bélyegét. A negyvenes években fokozatosan visszavonult a politikától.

VI. Epilógus

1948-ban a „fordulat évében” elvették tanyáját, városi házába költözött. Földjeit a család felajánlotta az államnak. A külkudözések idején hajszá folyt ellene is, pl. tiltott fakivágás miatt, illetőleg 1949 októberében közellátás érdekét veszélyeztető bűntett miatt eljárás indult ellene.⁶ A koncepció perек idején, 1949-ben a Szarvasi Újság január 21-i száma „a néppellenes törvények hűségese megszavazójának” nevezte, aki a községi képviselő-testületi ülésről tünnetően eltávozott (dr. Nádor Jenővel együtt), amikor a „mindszentymzus” felszámolásával kapcsolatos határozat elfogadására került volna sor.

Ingóságainak egy részét adótarozás fejében lefoglalták. Idős korában egyedül élt a Somogyi utcai házában, gyermekei támogatták, majd 1960. január 18. napján rövid betegség után ott is hunyt el. A két világháború közötti Magyarország jellegzetes, és méltatlanul elfeledett helyi politikusa a szarvasi Ötemetőben nyugszik. Mi ezzel az írással be-
resztgetjük emléket, s hajtunk fejet emléke előtt.

(VÉGE)

A szerző köszönetet mond adatközlőinek Borgulya Pál unokájának Lustyik Jánosnak, (született Szarvason 1924-ben), és menyének Borgulya Györgynének (született Szarvason 1906-ban), valamint Stafira Árpádnak (született 1976-ban), aki a tárgyal kapcsolatos szakdolgozatát rendelkezésünkre bocsátotta.

¹ Szarvasi Újság, 1921. március 4.

² Nemzetgyűlési Napló, 1920-1922, XII. kötet 541. p.

³ Szarvasi Közlöny, 1921. április 22.

⁴ Békésmegei Hírlap, 1929. október 1. és 22.

⁵ Pártunk harca a demokráciáért, szerk.: Dr. Dömötör László és Szilágyi István, Bp., é. n. 20. p.

⁶ Szarvasi Járásbírószá B. 2055/1949. számú büntető ügy